

Oponentský posudek na habilitační práci PhDr. Zdeňky Nedomové, Ph.D.

Tendence k analytismu v současné ruštině (na materiálu jmenných slovních druhů). Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2013. S. 255. ISBN 978-80-7464-257-9. Práce je vybavena seznamy použitých zkratk, věcným rejstříkem i přehledem nesklonných přejatých apelativ. Autorka si pro svou habilitační práci zvolila dosud málo rozpracovanou problematiku na pomezí několika lingvistických disciplín. Předkládaná studie je věnována aktuální, ale poměrně obtížně kvantifikovatelné dynamice projevů analytismu v současném ruském jazyce.

Je zřejmé, že autorka má výborný přehled o literatuře k tématu. Vycházela nejen ze stěžejních českých a ruských prací k tématu, ale čerpala i z monografie v němčině, článků polských a francouzských. Bohaté jsou rovněž zdroje slovníkové, v jejichž rámci diferencuje mezi slovníky obecně informační povahy a slovníky jako zdroji excerptce pro konkrétní komparaci lingvistického materiálu. Je sympatické, že k práci habilitantka využila nejen klasicky využívaný tisk, ale rovněž bohaté internetové zdroje jazykového materiálu češtiny i ruštiny.

Ve svém výzkumu teoreticky vychází a navazuje na stěžejní stať *Obecné otázky strukturálního jazykozpytu* představitele Pražského lingvistického kroužku Bohumila Trnky, která byla uveřejněna v roce 1943 v časopise *Slovo a slovesnost*. Zdeňka Nedomová zaměřila studii na popis a rozbor synchronního stavu ruského jazyka počátku 21. století z hlediska tendence k analytismu a aglutinaci, včetně konkrétních projevů u jmenných slovních druhů (substantiv, adjektiv, číslovek) v morfologické rovině. Ačkoli není studie explicitně koncipována jako komparativní, přesto jsou pro dílčí i celkové závěry v práci srovnání s češtinou nezbytná a habilitantka je často využívá v paralelách s českými ekvivalenty.

Práce je členěna do čtyř kapitol, z nichž první *Tendence vývoje ruštiny na konci 20. a na počátku 21. století* je věnována obecným otázkám, celkové charakteristice současné ruštiny, teoretickým východiskům a výkladu některých stěžejních pojmů. Velmi zajímavá a přínosná z pohledu naší lingvistiky je zejména systematizace pojmů tendence, dynamika, které spolu s procesy demokratizace, internacionalizace, intelektualizace na pozadí globalizace nejpodstatněji ovlivňují vývojové změny nejen v ruštině, ale i v dalších současných jazycích. Úzce spolu související procesy internacionalizace, demokratizace a intelektualizace se prosazovaly na všech úrovních jazyka, ovšem nejmarkantnější projevy lze podle Zdeňky Nedomové zaznamenat ve slovní zásobě ruštiny. Lexikální vrstva jazyka prošla ve 20. století několika vlnami intenzivního přejímání z různých jazyků, nejintenzivněji pak tyto probíhaly koncem minulého století, kdy ruština přebírala výpůjčky z angličtiny. I tyto procesy jsou v práci popsány. Autorka vysvětluje i vztahy mezi pojmy analytický tvar slova a analytická stavba jazyka, které sice spolu nesouvisejí, ale jsou komplementární. V závěru první kapitoly rozebírá podstatu analytismu jako jazykového jevu v protikladu k syntetickému pojetí jazyka. S odkazem na literaturu dospívá k názoru, že zvyšování izolace jazyka vede k nárůstu analytické povahy jazyka.

Ve druhé kapitole *Analytické tendence v současné ruštině* se autorka zaměřuje na projevy analytismu různých jazykových úrovních a podrobně komentuje jednotlivé ilustrační příklady. Za stěžejní pro ruštinu pokládá autorka zmíněné tendence především v oblasti morfologie a skladby. Dále rozvíjí teze o nárůstu prvků aglutinace a izolace v ruštině, které přímo podporují analytický charakter jazyka. Velmi správně

dovojuje, že zkoumané procesy mají souvislosti nejen synchronní, ale diachronní povahy, přičemž dynamika vzájemného křížení, neutralizace, případného souběhu sledovaných jevů může v jiných případech nabývat i synergických hodnot.

Jádro celé práce tvoří kapitoly 3 (*Nesklonná substantiva v ruštině*) a 4 (*Nesklonná přejatá apelativa v ruštině*), v nichž jsou analyzována nesklonná apelativa a propria z pohledu tendencí k analytismu. V detailním popisu je zde na excerpovaném a dostatečně reprezentativním materiálovém vzorku proveden podrobný rozbor nesklonných substantiv v ruštině. Spektrum analyzovaných jevů zahrnuje jak aspekty lexikální diachronie s exkurzy do historie jednotlivých slov, tak i gramatické synchronie.

Argumentace dílčích závěrů se opírá o konkrétní statistické údaje s využitím materiálu slovníků. Názornost vývojových procesů současného stavu jsou doloženy změnami především v korpusu nesklonných přejatých apelativ. Zhodnocení a dílčí závěry v práci jsou jasně a stručně formulovány a odpovídají analyzovanému materiálu.

V prezentovaném nástinu srovnání 150 substantiv označujících názvy osob „podle jejich profesí, veřejných funkcí, hodností apod.“ na str. 52 habilitantka konstatuje, že dvojice mužského a ženského rodu byly v jejím výběru zaznamenány pouze ojedinele. Šlo zejména o neutrální protějšky k ruským substantivům *руководитель, хозяин, кандидат*, které byly vytvořeny pomocí přípon *-ниц-а* — *руководительница, -к-а* — *хозяйка, кандидатка*. Zdeňka Nedomová dále uvádí, že nejvíce produktivní jsou přípony *-ниц-а, -к-а*. Tvoří téměř 90% všech rodových ekvivalentů v ženském rodě. S tím lze souhlasit, nicméně je zvláštní, že uváděné dvojice ze třech typů základních typů *спортсмен* — *спортсменка, делегат* — *делегатка, создатель* — *создательница, турист* — *туристка, певец* — *певица, гражданин* — *гражданка* ilustrují spíše starší stav. Nově utvořená přechýlená substantiva tohoto typu, jako např. *гольфист* — *гольфистка, менеджер* — *менеджерка, серфингист* — *серфингистка* a další se do přehledu nedostaly. S odvoláním na zdroje sice autorka přesně vymezila okruh excerpce, nicméně by bylo vhodné uvedené tendence alespoň okrajově zaznamenat, poněvadž upřesňují pohled na vývojové tendence ve sledovaném segmentu ruských substantiv a naznačují složitost vývojové dynamiky ve zkoumaném a analyzovaném segmentu jazyka.

Práci považuji za přínosnou, v mnohých případech až objevnou. Za velmi cenné považuji zvláště rozbor konkrétního jazykového materiálu se zevšeobecňujícími závěry. Mé případné připomínky nemají charakter zásadní, ale spíše doplňující a inspirativní. Domnívám se, že by k nim autorka mohla v dalším směřování své práce přihlédnout. **Habilitační práce splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v oboru Ruský jazyk.**

V Plzni 22. května 2015

doc. Mgr. Jiří Korostenski, CSc.